

ЗНАМЕНОСЕЦ НА НАШАТА СОЦИАЛИСТИЧЕСКА ЛИТЕРАТУРА

Павел Матев

В края на тазгодишния септември нашата жива памет ни повика на среща с едно свидно чедо на България, с един млад и скромен, близък и достоен боец от първата редица на Българската комунистическа партия, със знаменосеца на нашата революционна социалистическо-реалистическа литература, който още държи, така както му се полага, пряпорца на нейните художествени победи.

Христо Смирненски! Шест и половина десетилетия от неговото раждане и четири десетилетия от кончината му вече изминаха, а времето, заключено в тях, няма власт да посегне, за да разруши или да посипе със забравя паметника на неговото художествено творчество. Разбира се, това никого не удивлява и не би удивило — подвластно на неотменимите удари на дните и нощите е само онова, което ние наричаме тленно и временно. Може да се разруши мраморът на природата, но нищо не може да унищожи мраморът на душата и сърцето. Могат да рухнат всякакви, дори и най-грамадните, веществени монументи и колонади — нищо не може да събори неръкотворните паметници. А художественото дело на Христо Смирненски е именно такъв неръкотворен паметник. Защото Смирненски създаде литература, кръвно свързана със съдбата на нашата партия и нашия народ, наситена с огромно обществено съдържание, с бляска и мощта на комунистическия идеал и в същото време възплава по най-художествен начин най-важните проблеми, отразяваща най-разнообразни и широки страни на действителността. Нему се падна задачата да тури началото на нов етап в българската литература и той бляскаво я изпълни. Не бива да се забравя, че тази задача не беше лека, че нейните мащаби се определяха от епохата и нейното решение имаше и има исторически последици. Тъкмо в това е същината на неговото новаторско поетично дело. В летописа на българската художествена литература Смирненски бе оня каменар с поизбеляла блуза, тъмносив каскет и дързък поглед, който уверено можеше да каже:

... Път ще се прокара, друже, тука,
нов път в тези канари!

Такива живи свидетели, каквито сме ние, виждат сега колко нужен, важен и несвърващ е този път. Години вече вървим по него и в бъдните столетия ще вървим, защото това е верният и спасителен път за литературата и изкуството на социализма и комунизма.

Той се ражда в смутно и тревожно време. Над родния му Кукуш преминават вихри на историческа превратност, детските песни чезнат във воя на снарядите. Въпреки сладкишите на бащата, които момчето продава по улиците, животът на семейството е наситен с тръпчива горчивина. Вестите от родината спират на несправедливата граница и няма нищо по-естествено от въпросите, които си задават хората отвъд: защо?, кога?, каква е вината ни? След това се занизва скръбният керван на преселниците, печален израз и гибелно следствие на една противонародна дворцова политика. Зад него са съсипните на родното място, мълчанието на убитите и плачът на ранените и осиротелите, крушението на довчерашните надежди, болката по събореното гнездо. Може би, години по-късно, всичко това смътно се е мяркало във виденията на поета, може би, му е диктувало:

Аз не зная защо съм на тоз свят роден,
не попитах защо ще умира. . .

А каква бъднина имаше пред този преселнишки керван? Чакаше ги една родина, непрекъснато изправяна пред прага на нови бедствия, една страна, която утре ще бъде окупирана, гладна и изтерзана, предстоеше им едно скиталчество от град на град и от къща на къща, чиято горест познават само бежанците.

Зад сивия облак на утрешний ден
неведом бе нашият път;
умът не прозираше — тръне ли там
или теменуги трептят.

След това идва трудното препитание в Ючбунар, ученичеството, увлеченията, непобедимия младежки смях, безобиден и хвърковат като самата младост, постепенното съзряване във военното училище, суровите уроци на Владая, комсомолските и партийни клубове, огнените песни, съзнанието за жребия на бореца и певеца.

И настръхнах от мрака на тази земя;
закопнях, запламтях и зова:
— Ах, блеснете, пожари сред ледна тъма!
Загърмете, железни слова!

Нека пламне земята за пир непознат,
нека гръм да трещи, да руши!
Барикаден пожар върху робския свят!
Ураган, ураган от души! . . .

И тогава — zalюбен в тълпите, пленен
от лъчите на нова зора —
без да питам защо съм на тоз свят роден,
аз ще знам за какво да умира.

За израстването и възпитанието на поета не бяха достатъчни само българските условия. С проникане, с каквото са дарени само великите, той усети, съзна, разбра и се посвети на безсмъртното дело на Великата октомврийска социалистическа революция. Подобно на Ботева и той си има своя „Политическа зима“, която буквално поразява с твърдата революционност и на мисълта, с патоса на убеждението, с клетвената решителност и вяра. Ето какво пише в нея:

Върху смъртния одър на престъпленията си, покрита през глава с одрипялата многоцветна завивка на национализма и демокрацията, старата буржоазна блудница възне и тръпне под мразовития лъх на своята политическа зима. От изток до запад, от полюс до полюс земята е скована от остър финансов и икономически студ и върху ледовете от замръзнала човешка кръв скъпотията и гладът развихрят своя смъртоносен валс. С хиляди камшици на безработицата те гонят пред себе си бездомните и гладни тъпни и шибат, безмилостно шибат посинелите кървави меса. А над локвите кръв, над топлите още късове човешко месо се втурват безчислените гарвански ята на спекулацията и вечно жадното за кръв златно чудовище протяга пипалата си. . .

. . . Над Париж и Лондон виснат тежки оловни облаци, над Рим ехти снежна виелица, из безкрайните лесове на Индия и край бреговете на Нил бродят страшни урагани. . . Одрипелите рицари на демократична Германия бледнеят и тракат зъби при вида на всеминутно надигашата се мрачна сянка на глада. И хвърлят те срещу нея снежни топки. . . Затова пък срещу гладните тъпни поглеждат черните очи на картечниците, пушките и танковете.

Австрия, Полша, България и много други млади полудевственици прибират и свиват посинелите си крака под маркизетните рокли на своята тънничка валюта. . .

— — — — —

Зима! Страшна политическа зима, която сковава всички жили на земята, всички жизнени сокове и в снежните виелици на която бродят ята от гарвани и глутници вълци. Зима, която ще накара човечеството по-скоро да поиска огненото слънце на новата пролет.

И това го пише 22-годишният Смирненски. Впрочем по това време той пее вече своите неумиращи песни. Общественият катаклизъм ускоряват неговата гражданска зрялост. Могъщата буря на живота с огненото свое дихание непрестанно разгаря у него огъня на велико поетично вдъхновение. Наистина за малко повече от две десетилетия, откакто си се родил, да преживееш толкова много, да отречеш толкова много, да сътвориш и утвърдиш толкова много, безпримерно убеден в мощта и неизбежността на комунизма — това вече означава безсмъртие!

Много книги, статии, спомени са написани, пишат се и ще се пишат за Христо Смирненски. И винаги те са утвърждавали и ще утвърждават, че в негово лице ние, българите, имаме един поетичен феномен, една искрометна дарба, че в историята на нашето словесно изкуство Христо Смирненски, като никой друг, може да бъде наречен н а й - м ъ д р и я ю н о ш а н а б ъ л г а р с к а т а п о е з и я .

*

Христо Смирненски е като революцията. Тази аналогия не е нова, но не е и случайна. В неговото художествено творчество намира титанично движение, гърми могъщ патос, чува се трясък от разместени пластовете, марш за настъпление, сурова прощална песен пред неумиращи жертви, свети огън от сражения, знамена и петолъчни звезди, зори зора — на бъдещето, на човешките души, на осъществената мечта. Смирненски и революцията! И до днес той си остава неин вдъхновен трубадур — ненадминат и неповторим. Само по себе си, по значение, по същност, по отражение и по последици — неговото дело представлява своего рода художествена революция. Христо Смирненски е едно голямо, оформено начало, един нов етап, когато е открит път за наистина нови търсения и открития, начало на комунистическо-революционното творчество, на новия метод на социалистическия реализъм с неговия велик закон правдиво и в развитие да се отразява действителността и да се изгради историческият по мащаби и действеност образ на твореца на бъдеще-

щето. Това начало не би дошло и не би могло да дойде без пролетарските песни на Кирков и Полянов. То има своите непоклатими корени във високите революционни и демократични традиции на Ботева и Вазова, в художествените завоевания на Яворов и Дебелянов. Чрез тяхното перо българското художествено слово бе изразило големи идеи, епохални народни движения и вълнения, съкровени пориви на души и сърца. То беше вече източен кинжал или меч в ръцете на борците, лира за мечтателите, длето за скулпторите, венец за падналите. То винаги беше близо до онези, за които разказваше или пееше, техен правдив вик и лелеяна мечта, тяхно право и достойние, техен вдъхновен подем и трагично падение — ето какво реалистично наследство получава поетът на огнените гриви. То обаче не го ограничава, традицията не го затваря и обезкриля. Напротив, тя го въоръжава, става при новите социални условия стартова площадка, да се изразим на съвременен език, за неговия поетичен полет, гориво за който е онази чудна сплав от комунистическа идейност и необичайно дарование. Тъкмо с това Смирненски става начало, защото извежда поезията на нова, висша, партийна орбита, която и днес си остава най-висока за българската революционна поезия. И днес ние се мъчим да я достигнем. В сетнешното си развитие нашата литература познава велики и големи победи, но, струва ми се, нито една от тях не притежава светкавичния блясък на такъв талант, какъвто имаше Христо Смирненски. Той е като червен, широк и неотменим изгрев на деня на нашата пролетарско-революционна поезия. Този ден тепърва ще се уголемява, ще се синее небесата му, пълни с поетични лъчи, но кой ще забрави изгрева му, възходящото слънце на червения хоризонт? Смирненски е творческа индивидуалност, която се отличава с висша самостоятелност и неповторимост. Около всяко първостепенно явление се развъждат какви ли не теории. Има ги и около Смирненски. Една от тях мълви, че значението на пролетарския поет, макар и голямо, не е изключително, понеже той се ползвал от поетичния речник на символистите. Нека оставим настрана механичната основа на тази теория, опираща се на броя на думите, които уж били заети от упадъчната школа. Преди всичко това са думи на нашия древен неумиращ език и са достойние всенародно, а не на някаква си школа. При това съобразно с новото съдържание и задачи на поезията, те — в куплетите на Смирненски — изпълняват нова функция, наситени са с естетическа сила, каквато символистите не са и подозирали, че съдържат. Наред с тях ние откриваме десетки ботевски и вазовски думи — може би и това е свидетелство за поетична несамостоятелност? А що се отнася до богатството от символи, толкова щедро разпилени в песните на поета — то това богатство съвсем не е открито в рудите на бедните символисти, а е поетично средство, чието изобилие е в пряка зависимост от възможностите на таланта, от инвенцията на твореца. Голямата поезия на пролетарския бард пламти все така жива и неопровержима. Тя е заредена с толкова политичност и актуалност, че е приложима за всеки исторически момент. Христо Смирненски беше абсолютно нужен на съпротивата срещу фашизма — и участвуваше в нея. Нужен беше на нейната кулминация — победния 9 септември — и той присъствуваше там. Нужен беше и е нужен във великото мирнонастъпление — и неговата исполинска поетична десница градеше и гради заедно с нас. Нужен е като постоянен ускорител на революционния дух на нашата идеология понастоящем — и той най-достойно изпълнява тази

почетна и делова роля. Ето защо неговото присъствие в партийните ре-
дици на поетите днес, когато комунистите зоват на настъпление срещу
напиращата буржоазна култура, се чувствава от всички така непосред-
ствено и дълбоко. Преди петнадесет години Георги Димитров писа: „Смело
може да се каже, че по своя талант и по характера на своето борческо
литературно творчество Смирненски е нашият български Маяковски.“
Последните години не само не опровергаха, а напротив — утвърдиха
тази оценка. Чрез цялото си творчество Смирненски наистина казва като
своя велик събрат: „Партията е безсмъртието на нашето дело, единствен-
ното, което няма да ни измени.“ Бойната тръба на песните му и сега мо-
билизира, гласът му се преплита с гласа на Маяковски и е отправен
към онези, които още не са осъзнали опасността от враже нахлуване:

... Отстранете се —
вие пречите
на мобилизацията и маневрите!

Кое е впрочем онова, което прави от Христо Смирненски револю-
ционер в българската литература, поет-новатор, начало на могъщо, не-
умиращо литературно движение. Това са, разбира се, неговите вулка-
нични песни, тяхното идейно съдържание и художествена завършеност.
Те представляват осъществена партийна естетика. Смирненски не е тео-
ретик, но той блестящо защитава социалистическите литературни прин-
ципи, осъществявайки ги по художествен път. Той не е наблюдател: той
е член на партията на комунистите и е постоянно в кипежа на събитията
и страстите, талантливото му сърце бие постоянно с пулса на действител-
ността, проникателните му очи виждат новите герои, партийното му съз-
нание го води до нови тълкувания. Прочетете „Децата на града“ и
пред вас е един дълбок социален разрез на тогавашната епоха, изключи-
телно верен в политическите акценти и неотразим като художество.
Тук е старият музикант, който

все там до моста приведен седи,
тегли полекичка лъка,
а над главата му ревностно бди
черната старческа мъка...

Под електрическите глобуси на шумния и разблуден град, с неза-
служена обида по изнурените лица стоят братчетата на оня парижки
гаврош:

Съдбата рано ги излъгала,
живота, сграбчил ги отвред,
и ето ти: стоят на въла
с прихлупен до очи каскет...

Под покроба на неумолимата мащеха — нощта, скита, залюляна
от люлката на мизерията, уличната жена, отдавна останала без душа,
а из сянката на Витоша излиза най-нежната и най-нещастната цветарка
на нашата поетическа градина.

В малката уличка на квартала прегърбени мъже

Мълком понесли са дървен ковчег,
а след ковчег, с очи насълзени,
суха женица пристъпя и стене...

А там, в мрачната избичка, младата тютюноработничка изживява
сетните си мигове. Жълтата гостенка — туберкулозата я дебне и гнети.

А млада, толкоз млада тя е още.
Обича в тоз живот и тя
и нежността сребриста в лунни нощи,
и огнения хими на любовта. . .

Души я някакъв гигант стоманен
до черна каменна стена. . .
Навън, ти призрак мрачен и неканен!
Навън! . . о, въздух, въздух! Светлина!

Кй вика? Девојката ли, или това е гласът на поета, долетял по жичката на едно удивително и печално-горестно предчувствие?

Братя мои, бедни мои братя —
пленници на орис вечна, зла —
ледно тегне и души мъглата —
на живота сивата мъгла. . .

Смирненски определя точно причинителя на тази зла орис — гузния и пиян стар вълк — олицетворение на стария свят, чиято банкерска душа звучи „с единствената своя струна от злато“.

Но до черната мъка поетът вижда и светлата вяра. Тя гори в душата на работника, запалена от неговия гняв.

Пристъпва той с походка дръзка
и пред потъналия в мрак човешки род,
рубинени огньове пръска.

Тя е в каменарчето, решило да прокарва нови пътища, тя е в ковача с изопнати стари плещи, изваян сякаш от бронз, в чудния юноша, жадуващ барикаден пожар. Тя е в оня роден в урагани и целунат от мълния роб:

Посрещнат там — злобно, тук — с привети ласкави
върви той и в погледа му е разлян
и нежния трепет на цъфнали праскови
и смъртния гръм на разбунен вулкан.

На челото на Христо Смирненски ухае венецът на литературен откривател. За първи път организираната комунистическа сила намери своя певец и триумфатор. Историята на нашата поезия е богата с призови, но може би само два от тях са отеквали толкова дълго под литературните небосклони — този на Христо Ботев „Ще викнем ние: хляб или свинец!“ и втория — на Христо Смирненски: „Да бъде ден!“ Той провъзгласява: „И ние сме деца на майката земя!“ Той пророкува, верен на социалната поръчка на епохата:

Не съмнение блика над знойни копнежи!
Тъй е нужно — ще бъде така!
С петолъчни звезди днес велик път бележи
исполинска железна ръка.

Той мечтае:

Аз ще дочакам празника на моите братя
и размах на техните крила. . .

Утрешният ден за него е една неотменима реалност, един свят празник и нека днес земята ни ражда с оковани крила, все едно: иде

тоя час на размах, на разбити окови,
тоя час, озарен с чудеса.

Несломим оптимизъм пълни гърдите на пролетария. И не случайно — в знамената на неговата младост бди натрупаната от теглата мъдрост. Той е в редиците на онези, които вървят под лъчите на Първи май.

Под привета на братята орли,
под химните на буря огнелика.

Или хвърлят всичко в грамадната пещ на борбата, за да блеснат огнеструйни реки и червени вълни

понесени в пристъпи буйни
ще бликнат по всички страни,
когато сред блясъци нови
земята ще ври, ще гори
в огньовете, огньовете, огньовете
и дъжд от искри!

Още на времето си Христо Смирненски бива наречен „поет на възходящия пролетариат“, „буревестник на пролетарското освобождение“. Един източник на вдъхновение има той — идеите на комунизма, една цел свети пред очите му — свободата, един образ е централен в творчеството му — образа на бореца-революционер. Той го намира в родната майка-земя, но като поет-комунист и интернационалист прекрасно разбира, че фронтът на класовия двубой е много по-широк. Територията на една страна се оказва малка — необходима му е планетата. По нея крачат зидарите на новия свят — хората от историята и от съвремението. Тогава до Ботева, чийто пламък „чертае, нашепва речта на Пансий, зова на Спартак“ се нарежда берлинският работник Йохан, водачът на германските спартакисти Карл Либкнехт, легендарната Роза Люксембург, беловласият комунар Делеклюз. Да, това са омразни на буржоазията имена, тя ги хули като разбойници и вагабонти, окалва ги като предатели. Смирненски ги обърса от калта и те засияха като най-светли и доблестни чада. Не познавам и едва ли има друг поет, който да е обезсмъртил по толкова блястящ начин германската революция. Когато патосът закипява и земната образност се окаже недостатъчна, Смирненски посяга към вселената. Космически грандиозни стават неговите образи — слизат звездите, угасва слънцето, затрептява северното сияние. Редом с историята застава и митологията. До редиците на живите борци се нареждат техните най-далечни предтечи. . .

Всички поети са мечтатели. И комай няма сред тях нито един, който да не желае страстно, не, който да не сънува, че неговите куплети са заустени от хората, че народът пее песните му, че на паметниците на героите са изсечени неговите стихове. Но такава слава не всекиму е предопределена. Тук ние, българите, имаме няколко върха и един от най-сияйните е Христо Смирненски. Колчем в съзнанието ни изплува образът на бореца, който загива, ние спомняме двата реда от Йохан:

Безумци! Всяка капка кръв пред вас
ще бликне нови хиляди борци!

Всякога, когато най-точно и най-вдъхновено поискаме да изразим завета на героя, чийто подвиг ще векува на тази земя, наред с Ботевото „тоз, който падне в бой за свобода — той не умира“, иде шестостишието на Смирненски:

„И ако слънцето угасне в боевете —
то моето сърце кат слънце ще им свети
през бурната тъма,

а пламъкът на младите души им стига,
за да разбият и последната верига
на майката-земя!“

И сега, четиридесет години след смъртта на поета, тези думи са изковани на зеления му гроб — един скръбен, но върховен знак на неговото безсмъртие. Защото този светъл юноша е носил в гърдите си една вечна звезда и навярно неговите бойки и тъжни почитатели, изпращайки го за последен път, не са могли да се освободят от поетичната и революционна магия на написаното от неговата ръка:

... и виждаш: цялата земя не стига
едно сърце да погребеш.

Най-многоцветния и разкошен фойерверк на своя талант Христо Смирненски посвещава на Великата октомврийска революция. Никой поет в българската литература не отдава толкова голяма и заслужена дан на Съветска Русия, никой не се покланя така предано и всеотдайно пред каменното чело на Москва, пред нейния венец от нарциси и тръни. Най-скритите трепети и най-свидните помисли на младата си гореща душа Смирненски обрича на съветската страна. Той благославя святата десница на руските братя, първа запалила светлина в мрака. С най-дълбока благодарност изповядва:

И стихват днес бури метежни
и милват те първи лъчи —
земя на душите безбрежни,
на гордите сини очи!

Революцията — ето неговата стихия! Той вижда и претворява вълните на грандиозното ѝ настъпление, той целият е неспирно движение, решителен замах, не тръгва напред, а се втурва. Той е един мурголик червен сигналист, изпънат от устреми и пориви, застанал на хребета на епохата, зовящ за атака. Вятърът разрошва косите, в погледа му се кръстосват първите слънчеви отблясъци, писукат наоколо и ровят пръстта куршумите на неприятеля. Сигналистът стои несмутим и решителен. Над полесражението се носят незамлъкващите звуци на сигнала. Ако попитате този поет, този тръбач с какво живее, той би ви отвърнал: с битките! Много от големите борчески поети оставят на хората и свои тихи песни, съгрени от човешки мечтания, от безбурна тъга, от размисли, споходили ги в минутите на отдиha. Смирненски няма свои лични, тихи песни. Той няма и време за тях, защото винаги настъпва, бори се за празника на своите братя, зове, вдъхновява. Неговата поезия е немлъкващ апотеоз на комунистическото настъпление. Тя се възправя срещу пълчищата на настръхналия срещу съветската власт капитал и заклина:

Безумец е кой хвърля шепа
пръст — с пръст слънцето да затъмни,
и кой надежда храни слепа
да спре стихията свирепа
на океанските вълни.

Тя живее, олицетворена в Северния Спартак, убедена, че ще победи, защото мечът ѝ е мълнии свирепи, защото слънцето е неин щит. Поетическата сила на „Червените ескадрони“ е още недостигната и твърде мъчно може да се достигне. Може би защото рядко се раждат такива изумителни поети, които още в младостта могат да демонстрират такава

художествена вещина, такъв раздвижен, бляскав като живи въглени език, такава полифоничност на интонацията, такъв насечен като звън на стремена или като удари на препускащи копита ритъм:

Кон изправя се, изцвили и отронил сетни сили
грохне мъртъв на земята някой воин поразен.
В миг уплашен спира коня, но наново той догоня
устрема на ескадрона, в общий прилив устремен. . .

Но ако динамиката е характерна за поетовата дарба — тя не може да я изчерпи. Защото бидейки незаменим баталист, Смирненски в същото време е и внушителен монументалист. Извикайте в представите си Делеклюз и вие ще видите едно мраморно изваяние:

Среброкос, величав, цял обгърнат в лъчи,
той изпъна челото си гневно,
той се вира напред и настърхнал мълчи,
като някоя статуя древна.

Ами събирателният монумент на Съветския съюз:

Гореше над теб небосклона,
проблясваха мълнии зли
и удряха в светлата броня
вихрушка от вражи стрели.

Както се казва, само този куплет да беше написал, Смирненски пак би изпреварил годините, които доказаха на цял свят, чрез жертвите на много изпитания, несъкрушимата сила на съветския строй. Но той ги изпревари още повече и в нещо друго, звучащо невероятно съвременно, ултрасъвременно, защото е едно осъществено предсказание, един поетичен лъч на осмисляне на нашето днешно време. Говорейки за комунистите, поетът ги рисува като земни хора, които се каляват в пламъка на своите грешки и в мъдростта на своята първа власт, а прозирайки напред в бъдната им история пророкува:

. . . пред подвига им вековете ще се спират,
ще спускат незрими крила,
и в възторг милиарди очи ще се взират
в звездите на страни дела.

„Звездите на тези страни дела“ днес наистина светят пред очите на изуменото човечество и хората, чиито сърца са пълни с ленинската правда, пробиват небесната твърд и откриват космическите селения. . .

В една страница на своята проза, Христо Смирненски пише:

„Има песни, чрез които диша бурята. Има песни, в които гърми ритъма на Новото, в които гори вярата във Великото. . .

Като грамадна вълна от сила, пламък, музика и красота идат тези думи. . . Пеят изтерзаните, пеят окованите, пеят железните милиони на труда. . .

По сивите стени на стария свят не остава нищо велико, нищо свято, нищо, което да плени сърцата, да освежи душите. . .

Но като тътен на лятна буря, но като потоци от огнена лава, стремителни като ураган, светкавични и страхотни идат думите на новия свят. . .“

„Ти, среброкоси старче, ти, поругана сестро, ти, изстрадали бледолики другарю, ти, малко мое братче, като гледаш с големи, насълзени, ясносини очи — вий, всички вий, чуй: е буря иде! Огненият дъх на милиони изстрадали

гърди, тежките стъпки на червените легиони, лесове от вдигнати в закана ръце — носят буря! Неотразима, непоколебима, мънелика буря иде!“.

Може би никоя друга характеристика не би изразила толкова проникновено и вярно същността на неговото поетично творчество от тази, която той сам прави. В неговите песни наистина диша бурята, гърми ритъмът на новото, гори вярата във великото. Затова са нужни на партийното дело и наведи ще бъдат нужни. Затова и Българската комунистическа партия неизменно ги е смятала за част от своята социалистическа дейност, затова ги е ползувала като великолепно партийно оръжие. Колко пъти за тези четири десетилетия се превъоръжават армиите, за да бъдат на равнището на съвременните изисквания, а оръжието, което такива поети като Смирненски ни дават, е все така чисто и бляскаво и превъзходно изпълнява своята партийна роля — да изковава новия човек, строител на най-справедливото общество. И кажете ми: един ли от нас взе комунистическото кръщение от Христо Смирненски. Аз познавам много хора, които са станали комунисти под могъщото въздействие на неговото творчество. Но колко ли хиляди мои непознати другари са доведени в партийните редове от песните му! Може би цял един партиен набор може да носи славното название „набор на Христо Смирненски“. Такова бележито дело е способно да извърши само творчество, което носи величави най-прогресивни идеи, включващи в себе си конфликтите и смисъла на историческата епоха, нейния могъщ напор да счупи дълголетните железни рамки на една станала вече ретроградна социална формация и да отприщи и насочи обществените сили в градивната борба за нов и най-съвършен строй. Това са идеите на комунизма, събрали в себе си разума и богатствата на предтечите, genialността и практическата дейност на съвременниците. Това е оня действен, революционен хуманизъм, който пронизва буквално всеки ред от творчеството на поета. Осъществяването на комунистическия хуманизъм минава по един единствен път — пътя на борбата, на пълното, безкомпромисно, безпощадно отрицание на старите буржоазни, несправедливи отношения, на усвояването на всичко ценно, което човекът е създал през своята история, на гръмоподобното утвърждаване на новото. Какви ли не клевети измисли и измисля капитализмът, за да обругае комунистите, за да отрече тяхното човеколюбие, техния високохуманен идеал. Но всуе! Защото революционерите на времето вършат всичко: вдъхновяват се, тръгват, бият се и умират за щастието човешко. За тях пише Христо Смирненски:

Какво по-божествено щастие
от бляна да бъдеш човек.

Комунистите отричат войната — първият техен декрет е нейно цялостно отрицание. Първият техен повик, прозвучал в българската партийна поезия, е: „Долу таз война зловеща и нейните жреци!“ Смирненски е служещ в постоянно действащия фронт на пролетарската армия. Той е пълен с аргументи срещу всяко отстъпничество от принципите на социализма. С неоспоримостта на пословица и днес въздействува неговата „Приказка за стълбата“, посветена на всички, които ще кажат: „Това не се отнася до мене!“ Този памфлет срещу ренегатството и отстъпничеството и досега запазва своята уникалност в българската литература. Неговата огромна и ненадмината сатира има един прицел: буржоазията. Войнствуваша непримиримост — ето коя е основната черта на злободневките, епитафиите, хумореските, фейлетоните. Няма нито един окоп от защитната

линия на капитализма, където воинът на партията Христо Смирненски да не е хвърлил бомбата на разрушението и отрицанието. Жълтият печат и неговите адепти, цензурата, спекулацията, лицемерието, експлоатацията, продажната дипломация, изборджийските фарсове, продажността на министерски кабинети — целият апарат на държавната буржоазна машина е смъртно ранен от злъчното, но справедливо перо. Трябва ли да припомниме такива образци на поетична епитафия, като тези за Кръстьо Пастухов:

Сакън! Недей над гроба му плюва!
Заплювките са тук играчки —
той приживе покрит бе с хракки,
но пак не се свенеше от това!

Или епитафията за една претенциозна буржоазна партийка:

Що простенваш майко, в горест тиха,
ронейки безспир сълзи на гърд?
Те не са умрели! — Мъртви се родиха,
та не могат даже да умрат!

Или двустистието за Йордан Бадев:

... шега ли е гранит да чупи
със дървената си глава!

Показно си остава неговото сатирично стихотворение „Мосулски петрол в Лозана“, където вълчатата дипломация на империализма е разобличена докрай. Нейните ходове се определят от петрола: „Кой тук мирише на петрол?“ — пита лорд Кързон. Чрез думите на съветския представител Смирненски присъжда:

Така е, нефта пламва лесно,
но твърде мъчно се гаси!

По своята непримиримост към буржоазията — към буржоазния строй, идеология, дипломация, монополи — Христо Смирненски и днес е ненадминат учител на българските поети и писатели. И днес, когато старият свят предприема опити да вмъкне своя троянски кон в разположението на нашия идеологически стан — Смирненски е един от най-сигурните и най-твърдите партийни бастиони, който не само спира вражето настъпление, но осигурява нашите подстъпи за голямо и решително контрастъпление.

*

Някога той писа: „Да бъде ден!“ Отнесен в международен мащаб, този повик и в нашите дни е пълен с актуална сила. Той звучи над континентите, където народите рушат колониалните вериги и се борят за национална чест и социална правда. Това е един жив и трептящ интернационален повик. А в нашето отечество този възклик се сбъдна. Денят на празника на неговите братя разкри своето необозримо синьо небе, на което вечно ще гори светилото на свободата. Изминатите деветнадесет години са години на внушителни подвизи на партията. И не може да бъде иначе: партия, която откърмя такъв поет, е призвана за величави дела. Самият Смирненски е един неин партийен подвиг.

„Нашата партия и народ — пише в статията си за Смирненски др. Тодор Живков — се гордеят със своя велик син. Партията е щастлива, че в своята среда, в своите бойни редици роди и откърми такъв забележителен поет. Христо Смирненски не беше страничен наблюдател и обикновен летописец на събитията, не беше спътник на партията. Той беше член на Българската комунистическа партия, неин верен син, плът от нейната плът, дух от нейния дух, огън от нейния огън. Христо Смирненски беше на гребена на революционната вълна и революционната вълна издигна неговата поезия до върховете на комунистическия патос и вдъхновение, до висотите на художественото майсторство. Всъщност това е основната, характерна черта на творчеството на Смирненски: пълно сливане на живота с поезията и на поезията с живота. Тъкмо тук — в органичната, кръвната връзка на литературата и изкуството с живота и борбите на партията и народа, така ярко проявена в творчеството на Смирненски — Българската комунистическа партия вижда днес залога за разцвѣта на нашата съвременна социалистическа литература, на съвременното ни социалистическо изкуство.“

Поетичният повик на Смирненски „Да бъде ден!“ сега ние отнасяме към близката ни бъднина: „Да бъде денят на комунизма!“ В похода ни напред Христо Смирненски е наш спътник и вдъхновител. Благодарността ни към него е голяма — народната дан към великите трябва да бъде и е велика. Може би към нетления паметник, който сме му издигнали в сърцата си, към паметника на социалистическата победа, прославящ всички партийни чѣда, вложили живот, дарба и душа в основите му — трябва да построим и един достоен за великия поет веществен паметник, защото този, който стои в началото на булеварда, едва ли притежава поне някои от естетическите качества на неговото творчество, на неговите песни за комунизма.

Смирненски беше и е съратник и учител на всички дошли или идващи след него поетични поколения. Безсмъртното му творчество блести като слънце и планетата на българската социалистическо-реалистична поезия не случайно прави толкова кръговрати около него. И ще ги прави, защото това я издига на още по-златозарна комунистическа висота.